

“UMRIJET ĆE U PUSTOŠI SVOG MRTVOG SRCA”

ANTUN MARAČIĆ

Od trenutka kad sam ih čuo, te riječi Vlade Gotovca izrečene potkraj kolovoza na Bedemu ljubavi ispred Komande Pete vojne oblasti u Zagrebu, nisu me više napuštale.

Njihov biblijski patos i monumentalnost proizašli su iz krajnje lucidne preciznosti. Kasnije sam razmišljao: nije riječ o visokoparnoj anatemi, kako bi se moglo zaključiti na prvi pogled. Ne. Riječ je o viziji, odnosno ubitačno točnoj dijagnozi koja, dosljedno, producira osjećaj izvjesnosti i kao takva tješi s pokrićem, sprečava klонуće i omogućuje opstanak. Upravo to značenje imale su za mene, imale su mantričku vrijednost. U trenucima beznadno bolnog osjećaja nemoći koji bi uslijedio neposredno nakon časovitog bljeska iluzije da sam Superman koji će ovog trenutka izbaviti Hrvatsku od Zla,

preostalo mi je da ponavljam ono što znam da sigurno slijedi: Umrijet će u pustoši svog mrtvog srca.

Trebalo mi je mjesec dana da potpuno jasno koncipiram sliku koja će se temeljiti na tim riječima, i još mjesec i pol da je izvedem i izložim, zajedno - a to je moja velika sreća - sa samim Vladom Gotovcem.

Slika je morala biti precizna kao i riječi, trebalo je pri njezinoj koncepciji i prezentaciji, te odabiru mjesta za to, biti veoma odgovoran. Nakon, kao što rekoh, nešto više od mjesec dana imao sam definitivni koncept. Slova su olovna (jer riječi su teške), aplicirana na crnu, na okvir napetu svilu. U dnu slike je pijesak (pustoš, živi

pijesak, "srčite pesak" – slogan koji sam zapazio na samom Bedemu ljubavi) u koji se zabada naopako okrenuta petokraka (zamišljajući je antropomorfno – glavom dolje, nogama uvis). Unutar zvijezde je i sam znak smrti (poznati zaštitni znak naše nekrofilne četničke braće) okrenut naopako. Definitivna smrt mrtvacu, smrt smrti.

Zvijeda je u crtkanim obrisima, jer je i sama već mrtva. Naime, u međuvremenu, nje su se kao simbola odrekli i oni koje je predstavljala, sami njeni vlasnici i nosioci. Tako sam dobio slobodno crno polje unutar crtkane zvijezde-fantoma, koje bih inače morao nasilno naznačivati da bih u pravi kontekst smjestio naopaku mrtvačku glavu.

Zbilo se još nešto prikladno sa čime nisam unaprijed kalkulirao. Grafika teksta kojega sam slova materijalizirao u olovu dobila je oblik krnjega klina dovršenog sa u prijesak zabodenim krakom petokrake-fantoma. Kad je nešto klin, onda je to zabijeno, definitivna.

Napad na Dubrovnik, o kojemu sam čitao i slušao jednoga ranog jutra na početku listopada 1991. u mom kafiću iz susjedstva izazvao

je ponovo onaj osjećaj bolne nemnoći. Ponovo mantranje: "Umrijet će..." Sjetio sam se svoje slike i pomislio kako je to ono malo što osobno mogu učiniti i da je moram brzo realizirati. Pomišljam da je sve uzalud ako je odmah potom i ne izložim. Ali gdje? Osloniti se na puževske reflekse kolabirajućih galerista, kojima je umjetnost umrla ljubav i iritantan siže, znao sam da nema smisla.

U pol osam ujutro, dakle, pala mi je na um ideja! Izložiti je hitno u onom izlogu knjižare "August Šenoa" u Zvonimirovoj ulici koji je nekada i služio u tu svrhu. I to, vidi vruga, baš kao filijala Galerije Doma JNA. I okrenut je točno nasuprot 5. vojne oblasti, a to mi treba.

Pola sata kasnije već sam s upravom dogovorio akciju-izložbu, iako je knjižara trenutno bila u "remontu", a izlog (sic!) probijen snajperskim metkom. Bio sam više nego zadovoljan.

Razmišljajući kako da riješim potpisivanje citata palo mi je na um kako bi najbolje bilo da to autor sam učini. I to javno, čime bi u zajedničkoj akciji slika bila dovršena. Tim sam povodom i upoznao toga velikog čovjeka koji je spremno, već u prvom telefonskom

razgovoru na "neviđeno" pristao na suradnju. Stvar je riješena: Ja sam, dakle, potpisnik slike (i teksta), a Vlado Gotovac teksta (i slike).

Zbog različitih i drugih obveza pjesnikovih, pa i mojih, akcija je nekoliko puta odgađana. Napokon smo utvrdili datum koji nam je obojici odgovarao: 19.11.91. Tek sam kasnije ustanovio njegovu znakovitu simetriju i zaokruženost-zatvorenost. Uzbudljivu koincidenciju s preciznošću riječi i odlučnošću forme.

Nakon što je pred prisutnom publikom V. Gotovac zlatnom bojom potpisao svoje riječi, tako dovršenu sliku postavili smo zajedničkim snagama u izlog prema ulici, gdje je ostala desetak dana.

Datum završetka nisam odredio ja, već uprava "Znanja", odnosno knjižare "August Šenoa". Slika je mogla stajati do 01.12.1991. Toga dana, u nedjelju, posada 5. vojne oblasti napustila je zgradu i na njoj se zavijorila hrvatska zastava. Neprijatelj je bio istjeran iz grada, i sliku, koja je obavila svoju funkciju, mirno sam iznio iz izloga.

Govor Vlade Gotovca prilikom akcije potpisivanja i izlaganja slike "UMRIJET ĆE U PUSTOŠI SVOG MRTVOG SRCA"

Izgovarajući rečenicu "Umrijet će u pustoši svog mrtvog srca" mislio sam na onaj jednostavni razlog koji je otkrio Pascal, na razlog srca, na njegovu vlast. To je razlog koji nastaje neposrednim susretom apsolutnog s trenutnim, neponovljivog s trivijalnim, susret u kojem je kao samo središte mogućnosti da nešto bude ljudsko. Kad čovjek izgubi tu mogućnost, mrtvo je njegovo srce i svi njegovi razlozi - iz njegovog života nestaje udjel vječnosti i ono što se na njemu zasniva: svi odnosi izvan puko materijalnog, trivijalno zemaljskog. On ustaje bez zvijezda svoje intuicije. One ne sjaju u njegovim djelima. To je pustinja o kojoj sam govorio - pustinja ili vlast nihilizma, koja je kobno, razorno pravo na sve, pravo na kojem počiva totalitarizam: jedino s njim može opstati. Ono je čista aktivna suprotnost svakoj groznici, dakle svakom opstanku ili pravcu prema uspostavljanju opstanka. Nietzsche je prvi objavio strepnju pred tim strašnim gostom, točnije: jednim od najstrašnijih, kad se pojavi u svojoj aktivističkoj, futurističkoj varijanti - totalitarističkom paradoksalnom laboratoriju za nemoguće: kao nacizam i komunizam. Oni vjeruju da se s

pravom na sve može konstruirati svijet na čovjekovu sliku i priliku, svijet bez Boga ili protiv Boga, što je za sliku bitno. Čovjekov svijet je za njih isključivo experimentalni projekt. Mi smo, nažalost, generacija koja je iskusila da je to svijet manje ili više efikasnih koncentracijskih logora. Život je bio samo vrsta propagandnog plakata, koji je završavao kidanjem... Postojala je samo jedna podjela - na upravljače logora i na logoraše; na planere i na planirane; na vračeve i zombije. Jedni su imali projektantski mozak, drugi su imali samo tijelo projekta. Tako podijeljen svijet, lišen razloga srca, neizbježno je pao prema ništavilu...

Jedna velika dama našeg doba - gospa Simone Weil - poučila nas je da naši najviši razlozi nisu zemaljskog podrijetla. Ova slika bi se, možda, mogla do kraja opravdati, ako je prikažemo njoj u čast, kao poštovanje njezinih pouka punih zvijezda koje svjetle graditeljima unutarnjeg i vanjskog slučaja između vječnosti i trivijalnosti.

Hvala vam lijepa za nazočnost!

P.S. (lipanj, 92.)

Posljednje, uzbudljive vijesti u vezi sa slikom ponukale su me da tekstu, pred sam tisak, dodam ovaj postskriptum. Početkom veljače, naime, neposredno nakon što je znatno popustio обруč oko Dubrovnika i u Gradu nabujao dugo zatamnjeni život, mladi tamošnji umjetnik Slaven Tolj, organizirao je raskošnu izložbu "Requiem in Croatia" koja se održavala na šest punktova grada, uključujući i otvorene prostore. I sam pozvan na sudjelovanje dao sam upravo tu sliku, pod uvjetom da bude, ponovo, izložena licem prema neprijatelju. To je i učinjeno. Slika je postavljena u izlog galerijskog prostora "Ars longa vita brevis", točno nasuprot Žarko-

vici gdje su bile utvržene srpske postrojbe. Na tom mjestu slika je ostala dežurati još dugo nakon što je izložba bila zaključena pa je tako i po drugi put ispratila odlazak neprijatelja koji se odande definitivno povukao u drugoj polovini svibnja. No, kao što znamo, Dubrovnik je ovih dana ponovo, iz daljine, žestoko napadan. Neki dan me nazvao Slaven i javio mi da je izlog u kojem je slika stajala, razbijen, a samo platno također je probijeno šrapnelima na nekoliko mjesta: između potpisa V.G-a i njena donjeg dijela. Sa SRCA je otpalo slovo C. "Umrijet ću u pustoši svog mrtvog srca" postala je tako ranjenik i ratni veteran.

A. M.